

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֶׁת הַשְּׁבוּעַ ויקהל-פקודי תשפ"ו

עוד על תחפושות, יין, 70 ודוד המלך
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

הַאִישׁ הַיְהוּדִי הַמוֹפִיעַ בַּמְגִילָה, לְפִי דְרֻשַׁת חַז"ל, הוּא דוֹד הַמֶּלֶךְ (מְגִילָה דף יג ע"א), כִּךְ בִּירְרָנוּ בְּדַבְרֵינוּ לְפָרֻשֶׁת כִּי תֵשָׂא תִשְׁפִּיּוּ. בַּמִּקְבִּיל לְמִשְׁה רַבְּנוּ בְּתוֹרָה, דוֹד הַמֶּלֶךְ הוּא הַדְּמוּת הַמְּרֻכְזֵית בְּנִיךְ, לִכֵּן הוּא מוֹפִיעַ בַּמְּפֹרָשׁ, בְּעַקְפֵינּוּ אוֹ בְּרִמְזוֹ בְּרוֹבָם. (בַּמֵּאֵמָר מוֹסַגֵּר נַעִיר כִּי קִיִּים קֶשֶׁר הַדּוֹק בֵּינוּ וּבֵין מִשְׁה רַבְּנוּ. דוֹד מוֹפִיעַ בְּרִמְזָיִם גַּם בַּחֲמֻשַׁת חוֹמְשֵׁי תוֹרָה, וּבְמִיּוֹחַד בְּפָרֻשֶׁת בְּרֵאשִׁית). כְּרֵאוּ לְתַקּוּפָה שְׂמוּגַדְרַת "וְאֶנְכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר" (דְּבָרִים לֵא, יח. חוֹלִין קֶלֶט, ע"ב), נִסְבֵּיר, בְּרִמְזָיִם נוֹסְפִים, כִּיצַד וְהִיכֵן מִסְתַּתֵּר דוֹד הַמֶּלֶךְ בַּמְגִילָת אֶסְתֵּר - בְּתַחֲפוּשׁוֹת.

הַמִּסְפָּר שֶׁבַע שׁוֹלֵט שְׁלֹטוֹן לֹלָא מְצָרִים בַּמְגִילָת אֶסְתֵּר. הַחֵל מִמִּסְפַּר הַמְּדִינּוֹת שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה (א, א וְעוֹד פְּעַמִּים). שֶׁבַע יָמֵי הַמִּשְׁתָּה בְּשׁוֹשׁן: לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשׁן הַבִּיָּרָה לְמַגְדוֹל וְעַד קֶטָן, מִשְׁתָּה שֶׁבַע יָמִים בְּחֶצֶר גִּנַּת בֵּיתוֹ הַמֶּלֶךְ (א, ה). בְּיָוֶם הַשְּׁבִיעִי... שֶׁבַע הַסְּרִיסִים הַמְּשֻׁרְתִּים אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אֶחְשָׁרוּשׁ (א, יג-יד), שֶׁבַע הַנְּעֻזוֹת הַרְּאִיּוֹת לָתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ (ב, ט). הַשְּׁנָה בַּהּ הַגִּיעָה אֶסְתֵּר אֶל אַחְשָׁרוּשׁ וְתִלְקַח אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ אֶחְשָׁרוּשׁ אֶל בֵּית מְלֻכּוֹתָּהּ... בְּשָׁנָה שֶׁבַע לְמְלֻכּוֹתָּהּ (ב, טו). וְכֹלָה בְּסִיכּוּם מִסְפַּר הַמִּשְׁתָּאוֹת בַּמְגִילָה - שֶׁבַע. הֵיִינּוּ גַם הוּא תוֹפֵס מְקוֹם נִכְבָּד מְאוֹד בַּמְגִילָה, וְכִידּוּעַ, הַגִּימְטְרִיָּה שֶׁל יֵין = שֶׁבַעִים.

שְׁנֵי מִסְפָּרִים אֵלֶּה קֶשֶׁרִים בְּטַבּוֹרָם לְדוֹד הַמֶּלֶךְ. נוֹכִיחַ זֹאת בְּקִיצוֹר בְּכֹמָה וְכֹמָה דְּרָכִים: דוֹד מוֹגַדֵּר הַשְּׁבַעִי (דְּבָרִים י"א ב, טו). הֵיִו לּוֹ שֶׁבַע נְשִׁים וְשֵׁם אֶשְׁתּוֹ הַעִיִּקְרִית בֵּת שֶׁבַע. דוֹד מֶלֶךְ בַּחֲבֵרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים, וְהוּא חֵי שֶׁבַעִים שָׁנָה (שְׁמוֹ"ב ה, ד-ה). עַל פִּי הַמְּדַרְשׁ הוּא נוֹלַד וּמֵת בְּשַׁבַּת שֶׁהִיִּתָּה גַם שְׁבוּעוֹת, כְּלוּמֵר אַחֲרֵי שֶׁבַע פְּעַמִּים שֶׁבַע - יָמֵי הַסְּפִירָה.

חַז"ל בִּשְׁם רַבִּי חֵיִיא הַגְּדוֹל, תְּלַמִּידוֹ וְחֵבְרוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא, לִימְדוּנוּ: "אִמֵּר רַבִּי חֵיִיא כָּל הַמִּתְיָשֵׁב בֵּינּוּ - יֵשׁ בּוֹ דַּעַת שֶׁבַעִים זְקָנִים, יֵינּוּ נִיתָן בְּשֶׁבַעִים אוֹתוֹת (כְּאִמּוֹר לַעִיל), וְסוּד נִיתָן בְּשֶׁבַעִים אוֹתוֹת, נִכְנַס יֵינּוּ יֵצֵא סוּד" (עֵירוּבִין ס"ה ע"א).

לְכַאוּרָה, אֵינּוּ לִכְךָ כָּל קֶשֶׁר לְמַגִּילָה אוֹ לְפּוֹרִים וְגַם לֹא לְדוֹד הַמֶּלֶךְ. בְּדִיקָה נוֹסֶפֶת תְּבִיא אוֹתָנוּ לְדִיוֹן נוֹסֵף שְׂמַחְכִים אוֹתָנוּ בַּגְּמָרָא בְּנוֹשָׂא:

"יְהוּדָה וְחֻזְקִיהָ בְּנֵי רַבִּי חֵיִיא הוּוּ יִתְבִּי בְּסַעוּדָתָא קָמֵי רַבִּי (בְּנֵיוֹ שֶׁל רַבִּי חֵיִיא הִשְׁתַּתְּפוּ בְּסַעוּדַת פּוֹרִים בְּבֵיתוֹ שֶׁל רַבִּי), וְלֹא הוּוּ קָא אִמְרִי וְלֹא מִיָּדִי (בְּנֵיוֹ שֶׁל רַבִּי חֵיִיא שִׁתְּקוּ וְלֹא הוּצִיאוּ מִלֵּה מִפִּיהֶם, כְּנֹרָאָה שְׁזוֹ הִיִּיתָה דְּרַכָּם לְהַבִּיעַ אֶת מוֹרֵת רוּחָם). אִמֵּר לְהוּ (רַבִּי לֹאנְשִׁיו): אִגְבְּרוּ חֲמָרָא אֶדְרַדְקִי, כִּי הִיכִי דְלִימְרוּ מִלֵּתָא (תִּשְׁקוּ אֶת הַצַּעִירִים יֵינּוּ, כְּדִי שִׁפְתַּחְו אֶת פִּיהֶם וְיִדְבְּרוּ). כִּיוֹן דְּאִיבְסוּם (אַחֲרֵי שִׁשְׁתּוֹ יֵינּוּ וְנִתְבַּסְמוּ שֶׁהִי חֵיִיב אֲדָם לְבִסּוּמֵי בְּפּוֹרִיא), פְּתַחוּ (בְּנֵי רַבִּי חֵיִיא, יְהוּדָה וְחֻזְקִיהָ, אֶת פִּיהֶם) וְאִמְרוּ: אֵינּוּ בֵּן דוֹד בָּא עַד שִׁיכְלוּ שְׁנֵי בְּתֵי אֲבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵלוֹ הֵן: רֵאשׁ גּוֹלָה שְׁבַבְל, וְנִשְׂיָא שְׁבַאֲרָץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאמֵר... אִמֵּר לְהֶם (רַבִּי לְבָנֵיו שֶׁל רַבִּי חֵיִיא): בְּנִי, קוֹצִים אֲתָם מְטִילִין לִי בְּעֵינַיִי? (לְמָה אֲתָם פּוֹגְעִים בִּי וְ"דוֹקְרִים אוֹתִי בְּעֵינַיִי", שֶׁהִי אֲתָם טוֹעֵנִים שִׁישׁ נְבוּאָה שֶׁהִתְנַהֵגָה מִבֵּית דוֹד תְּכַלֵּה גַם בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְגַם בְּבַבֶּל). אִמֵּר לוֹ רַבִּי חֵיִיא: רַבִּי, אֵל יָרַע בְּעֵינֶיךָ, יֵינּוּ נִיתָן בְּשֶׁבַעִים אוֹתוֹת, וְסוּד נִיתָן בְּשֶׁבַעִים אוֹתוֹת, נִכְנַס יֵינּוּ - יֵצֵא סוּד" (סְנַהֲדְרִין ל"ח ע"א).

קֶשֶׁה מְאוֹד לְהַבִּין מַה פֶּשֶׁר הַסְּבָרוֹ שֶׁל רַבִּי חֵיִיא, שֶׁהִיא אִמּוֹר לְהַפִּיס אֶת דַּעַתוֹ שֶׁל רַבִּי. נִצִּיעַ כִּי בְּנֵיוֹ שֶׁל רַבִּי חֵיִיא, שֶׁהִיוּ צֹאצְאִים שֶׁל שְׂמַעָא - אַחֵי דוֹד, הוּדוּ בְּדַבְרֵיהֶם כְּשֶׁהִיוּ מְבוֹסְמִים, שְׂמִישִׁי הוּא בֵּן דוֹד וְלֹא בֵּן יֵשִׁי.

רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא הִיא צֹאצְאָה שֶׁל שְׂפִטְיָה בֵּן אֲבִיטַל אֶשְׁתּוֹ דוֹד, רַבִּי חֵיִיא הִיא צֹאצְאָה שֶׁל שְׂמַעָא אַחֵי דוֹד וּמִמִּילָא הִיא צֹאצְאָה רַק שֶׁל יֵשִׁי (כְּתוּבוֹת ס"ב ע"ב).

כִּךְ הוֹכְרַעָה הַמַּחְלֻקָּת בֵּין דוֹד וְאַחֵיו בְּשִׂאלָה מִי הִיא אִמּוֹר לְהִימְשַׁח עַל יָדֵי שְׂמוּאֵל (הַסְּבַר מְפּוֹרֵט יוֹפִיעַ, בַּעֲ"ה, בְּסַפְרֵי 'צַפְנַת שְׂמוּאֵל', מַלְכוּת דוֹד' הַנִּמְצָא בְּדַפּוּס).

מְכִיוּוֹן שֶׁהַשְּׁבַת הִיא גַם שַׁבַּת הַחֹדֶשׁ, נִצִּיִן כִּי רַק דוֹד הַמֶּלֶךְ מוֹפִיעַ (פְּעַמִּים) בְּבִרְכַת הַחֹדֶשׁ! (עֵינַיו גַּם רֵאשׁ הַשְּׁנָה כַּה ע"א וְד"ל).

הַבָּה נִתְפַּלֵּל כִּי עֲצַמָאוֹתָהּ וּבְטַחוּנָהּ שֶׁל מְדִינָה יִשְׂרָאֵל יִתְחַזְּקוּ בִּימֵים אֵלֶּה,

וְסוֹפָם שֶׁל כָּל אוֹיְבֵינוּ יִהְיֶה כְּסוֹפָם שֶׁל הַמֶּן, בְּנֵיוֹ וְכָל תּוֹמְכֵיהֶם צוֹרֵרֵי הַיְהוּדִים.

בְּרַכַּת חֻזַק וְאַמֶּץ לְמַמְשַׁלַּת יִשְׂרָאֵל, לְכָל כּוֹחוֹת הַבִּיטָחוֹן, וְלִשְׁתּוֹפֵינוּ מֵאַרְחָ"ב וּבְרֵאשִׁים נְשִׂיאִים.

רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְפַצּוּעִים, וְנַחְמָה מְשֻׁמִּים לְמִשְׁפַּחוֹת הַנוֹפְלִים.

לְשִׁיעוּרֵי הַרְבֵּי יוֹסֵף כְּרַמֵּל בִּיּוֹטִיב) (לְשִׁיעוּרֵי הַרְבֵּי יוֹסֵף כְּרַמֵּל בִּיּוֹטִיב)

לְעִילּוֹי זְשַׁמַּת		הַרְבֵּי מִשְׁה מְרַדְכֵי אֲרַנְרִיךְ		לְעִינֵי הַנוֹפְלִים בְּמַעֲרָכָה לְהַגְנַת הַמּוֹלַדֵּת הַיִּי"ד	
הַרְבֵּי ד"ר גִּרִי הַאֲכַבּוּיִם	פְּרוֹפִי יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹלוּמִית אַהֲרוֹנִי	מֵר מִשְׁה וְסַרְצוּג	הַרְבֵּי יְהוֹשֻׁעַ רוּזֵן	הַרְבֵּי יִשְׂרָאֵל רוּזֵן	הַרְבֵּי שְׁלֵמָה מְרֻזַל
יִי"ח בְּאֶדְרָב ב' תִּשְׁפ"ב	יִי"ד בְּכַסְלֹו תִּשְׁפ"ג / ט' בַּחֲשׁוֹן תִּשְׁפ"ו	כִּי בְּתִשְׁרֵי תִּשְׁפ"א	ט"ו בְּאֶדְרָב א' תִּשְׁפ"ב	י"ג בַּחֲשׁוֹן תִּשְׁע"ח	י' בְּאִיִּיר תִּשְׁע"א
מֵר שְׂמוּאֵל וְגַבִּי אֶסְתֵּר שִׁמְשׁ	הַרְבֵּי נִפְתָּלִי צְבִי יְהוּדָה בֵּר אֵילָן	הַרְבֵּי רֹאבוּן וְחִיָּה לֹאָה אֲבַרְמָן	הַרְבֵּי רֹאבוּן וְחִיָּה לֹאָה אֲבַרְמָן	ר' שְׂמוּאֵל וְגַבִּי רְבֻקָּה בְּרַנְדַּמָּן	ט"ו בְּסִיווֹן / כ' בָּאָב
יִי"ז בְּסִיווֹן / כ' בָּאָב	מִנְחָם אֶב תִּשְׁפ"ד	ט' בְּתִשְׁרֵי תִּשְׁע"ו / כ' בְּתִשְׁרֵי תִּשְׁפ"ב	הַרְבֵּי יוֹסֵף מְרַדְכֵי שְׂמַחָה שְׁטָרוֹן	הַרְבֵּי יוֹסֵף מְרַדְכֵי שְׂמַחָה שְׁטָרוֹן	נְלַבִּיעַ כִּי"א בְּאֶדְרָב א' תִּשְׁע"ד
הַרְבֵּי אֲשֵׁר וְגַבִּי סוּזַן וְסַרְטִיל	ר' מֵאִיר וְגַבִּי שְׂרָה בְּרַכְפֶּלֶד	הַרְבֵּי שְׂמוּאֵל כַּהֵן	מֵר זֶלִיג וְגַבִּי נַעֲמִי טַרְשַׁנְסְקִי	הַרְבֵּי יוֹסֵף מְרַדְכֵי שְׂמַחָה שְׁטָרוֹן	ט' בְּכַסְלֹו / ט"ז אֲלוּל
ט' בְּכַסְלֹו / ט"ז אֲלוּל	(שְׂרָה - ט"ז בְּטַבַּת תִּשְׁפ"ה)	שְׁבַט תִּשְׁפ"א	כִּי"ח בְּאֶדְרָב תִּשְׁפ"א / יִי"ד אֶדְרָב ב' תִּשְׁפ"ד	נְלַבִּיעַ כִּי"א בְּאֶדְרָב א' תִּשְׁע"ד	ר' אֵלִיהוּ כְּרַמֵּל וְגַבִּי מַלְכָּה טוֹיְבַע כְּרַמֵּל
ר' אֵלִיהוּ כְּרַמֵּל וְגַבִּי מַלְכָּה טוֹיְבַע כְּרַמֵּל	ר' אֲבַרְהָם וּמְרַת גִּיטָה קֵלִיִן	הַרְבֵּי שְׂמוּאֵל כַּהֵן	מֵר זֶלִיג וְגַבִּי שְׂרָה וְנַגְרוּבְּסְקִי	צַפּוּרָה בְּת יוֹנָה דוֹנִיִּיר ע"ה	ח' בְּאִיִּיר תִּשְׁע"ו / י"א בְּמִנְחָם-אֶב תִּשְׁס"ט
ח' בְּאִיִּיר תִּשְׁע"ו / י"א בְּמִנְחָם-אֶב תִּשְׁס"ט	יִי"ח בְּאִיִּיר / ד' בָּאָב	הַרְבֵּי שְׂמוּאֵל כַּהֵן	מֵר זֶלִיג וְגַבִּי שְׂרָה וְנַגְרוּבְּסְקִי	נְלַבִּיעַ י"ב אֶדְרָב א'	גְּבִי גִּילִי קוֹשִׁיצְקִי
גְּבִי גִּילִי קוֹשִׁיצְקִי	יִי"ח בְּאִיִּיר / ד' בָּאָב	הַרְבֵּי יַעֲקֹב (גִּרִי) פְּרַנְקֵל	הַרְבֵּי יוֹסֵף מְרַדְכֵי שְׂמַחָה שְׁטָרוֹן	מֵר אֵלִישֶׁע בֵּן רְבֻקָּה	יִי"ט בְּאֶדְרָב ב' תִּשְׁפ"ב
יִי"ט בְּאֶדְרָב ב' תִּשְׁפ"ב	כִּי"ב בְּסִיווֹן תִּשְׁפ"ג	ט' בְּטַבַּת תִּשְׁפ"ב	נְלַבִּיעַ כִּי"א בְּאֶדְרָב א' תִּשְׁע"ד	וְגַבִּי שׁוֹשַׁנָּה בְּת שְׂרָה	

אַרְץ חַמְדָּה, ע"ר Eretz Hemdah

רְח' בְּרוּרִיָּה 2, יְרוּשָׁלַיִם 91080, 2 Bruriya St., Jerusalem

WWW.ERETZHEMDAH.ORG / Tel: 02-5371485 / info@eretzhemdah.org

חַמְדַּת הַכְּשָׁרוֹת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנרייך זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

האם חתיכה שבלעה איסור הופכת לאסורה כשלעצמה?

בפעם הקודמת התחלנו ללמוד על המושגים של 'חתיכה עצמה נעשית נבלה' ו'אפשר לסחטו'.

באופן כללי השאלה הייתה כיצד להתייחס לחתיכה שנאסרה מכוח בליעה, ערבוב עם מאכל האוסר אותה. לדוגמא: טיגנו חביתה במחבת (בת יומה), שהתברר שאיננה כשרה. אם החביתה נאסרה, היא נאסרה מכוח 'טעם כעיקר' – היא בלעה את הטעם האסור שבמחבת, ומעתה היא עצמה אסורה. כיצד אנו מתייחסים לחביתה הזאת? האם היא רק אסורה מחמת הטעם הבלוע בה, או שאנו מתייחסים אליה כביצים שאינן כשרות, בפני עצמן?

מבשלים בשר. בעודו חם, נופלת עליו חמאה ונבלעת בו. נניח שהבשר כולו נאסר. מהו המרכיב האסור? נניח שעכשיו חתיכה זו נכנסת לחמין. כפי שלמדנו, יש לשער את האיסור בששים ביחס לשאר התבשיל. את מה יש לשער – את הבשר? את החמאה? את שניהם?

בפעם הקודמת הצגנו שתי גמרות שעסקו בשאלה זו:

במסכת חולין (דף ק ע"א): רב אומר שדג שאינו כשר נופל לתוך תבשיל של בשר. הדג נותן טעם בחתיכת בשר אחת. החתיכה הזאת נאסרת. קעת מוציאיים את הדג האסור, אך חתיכת הבשר מתערבבת בתבשיל. אם החתיכה עצמה נעשית נבלה, אנו מתייחסים לבשר כדבר האסור מצד עצמו (ולא רק מאכל הנושא את האיסור בתוכו).

במסכת חולין (דף קח ע"א): טיפת חלב נופלת לתוך תבשיל. אם הטיפה תיפול על חתיכת בשר הנפרדת מהתבשיל, ותתן בה טעם – החתיכה תאסר. אם לאחר מכן יערבב את התבשיל, נשער את היחס בין החתיכה כולה ובין התבשיל. במידה ובתבשיל יש פי ששים מאשר נפח החתיכה – התבשיל מותר, ואם אין פי ששים בתבשיל יחסית לחתיכה כולה, התבשיל כולו יאסר. בהמשך הסוגיה הגמרא שואלת: אם 'אפשר לסחטו מותר', מדוע החתיכה נעשית נבלה? כנראה שאנו מניחים שאפשר לסחטו אסור.

הראשונים שאלו שתי שאלות מרכזיות:

1. מהו היחס בין 'אפשר לסחטו' ו'חתיכה עצמה נעשית נבלה'?
2. מדוע הדיון עולה בסוגיה בדף קח ולא בסוגיה בדף ק?

מדברי הראשונים עולים שלושה כיוונים:

א. שיטת רש"י והרא"ה: שאלת הגמרא היא אם הסחיטה תתיר את החתיכה. כלומר, האם החתיכה הפכה להיות אסורה מצד עצמה, או שמא סחיטת האיסור ממנה תשוב ותתיר אותה? עולה שיש זהות בין שני המושגים: החתיכה נאסרת, סחיטת האיסור ממנה כבר לא תועיל לנו.

הסוגיה בדף קח מתייחסת לבשר וחלב. כאן באמת עולה התלבטות: מה שיצר את איסור הבשר והחלב הוא המפגש של הבשר והחלב. אם נוכל להפריד אותם, לסחוט את החלב מהבשר, האם לא נאמר שהסחיטה תחזור ותתיר אותם? אם לא, כנראה שבאמת כל אחד מהם הופך לאיסור בפני עצמו. אך בהחלט יש מקום לטענה שהפירוד מוחקת את הקיום של איסור: אחרי הסחיטה, אין במציאות 'בשר בחלב', אם כך יתכן שכעת שניהם יהיו מותרים. לעומת זאת, הסוגיה בדף ק מתייחסת לאיסור של דג טמא. ביחס לזה הגמרא מניחה כמובן מאליו שהסחיטה אינה מועילה, מפני שאי אפשר להעלים את האיסור מן העולם. יש דג טמא, גם אם נסחט את האיסור מתוך ההיתר. לכן בסוגיה זו לא טרחו להעלות את השאלה של 'אפשר לסחטו'.

ב. שיטת הר"ן והשב"א: שאלת 'אפשר לסחטו' היא שאלה דינית: אחרי ש'מכבסים' – מוציאיים את האיסור מתוך ההיתר, האם החתיכה חוזרת ונעשית מותרת? לכאורה יש שתי סיבות לאסור את החתיכה גם אחרי ה'כיבוס' הזה: 1. בגלל שאי אפשר לסמוך על הכיבוס, יתכן והוא אינו יעיל דיו. 2. בגלל שהחתיכה נאסרה, ואין אפשרות לשוב ולהתיר אותה. על זה הדיון בגמרא: אם אפשר לסחטו ואזי החתיכה תהיה מותרת, הדיון על איסור עצמאי לחתיכה אינו מתחיל. על כרחנו שהלכתית אין אפשרות לחזור ולהתיר את החתיכה על ידי סחיטה שכזאת. אחרי שהכרענו כך, עלינו לדון אם הסיבה היא סיבה מעשית, שלא ניתן לסמוך על הסחיטה, או ענין מהותי, שהחתיכה עצמה נחשבת הלכתית כנבלה בפני עצמה.

מדוע הגמרא דנה בזה ביחס לבשר וחלב בלבד? מפני שהבשר מותר בפני עצמו, והחלב מותר בפני עצמו. לכן באמת יש מקום להתלבט: מה שמייצר את האיסור הוא המפגש שלהם. אך מה יקרה אם עכשיו נשוב ונפריד אותם? יש לנו שתי אפשרויות: או לטעון שכעת האיסור נעלם, שהרי אין בשר בחלב. או לטעון להיפך: הבשר אינו יותר מותר מהחלב, והחלב אינו יותר מותר מהבשר. לכן אנו מתייחסים לכל אחד מהם כאסור בפני עצמו. לשיטתם, אין כל הגיון לומר את האמירה הזאת ביחס לשאר האיסורים: אם מפרידים את הדג הטמא מהבשר, אין סיבה להמשיך לאסור את הבשר (אלא אם כן נטען שטכנית אי אפשר לסמוך על הכיבוס' הזה. אך, כאמור, זו טענה טכנית, ולא טענה שהחתיכה עצמה נחשבת אסורה כשלעצמה). המיקום של טעם הדג הטמא ידוע, ונפרד מהבשר. נניח שבעוד טעם הדג הטמא בו, הבשר נופל לתבשיל אחר. מבחינה עקרונית אין הצדקה למדנית לשער את התבשיל כנגד כל הבשר, מפני שאנו יודעים שרק המרכיב של הדג הטמא אסור. זאת בשונה מחתיכת בשר שנבלע בה חלב ונפל לקדירה. אחרי שאמרנו שהחתיכה עצמה נעשית נבלה, הבשר אינו יותר כשר מהחלב הבלוע בו, ולכן יש לשער כנגד שניהם.

לכן הר"ן מסיק כך: למסקנת הסוגיה, אנו אומרים שחתיכה עצמה נעשית נבלה. אך יש הבדל בין בשר וחלב ואיסורים אחרים: ביחס לבשר בחלב, החתיכה עצמה נעשית נבלה מן התורה. בשאר האיסורים אנו אומרים שהחתיכה עצמה נעשית נבלה, אך מדרבנן בלבד, בכדי ליישר קו בין איסור בשר בחלב ושאר האיסורים. הרשב"א, הדומה מאוד במהלכו לר"ן, אומר בצורה קיצונית יותר: אין הצדקה לומר חעניי בשאר האיסורים, גם לא מדרבנן!

ג. שיטת המאירי: למדנו בעבר את שיטת ר"ת ביחס לטעם כעיקר. ר"ת סובר שאם תבשיל נאסר מחמת טעם הבלוע בו, המשמעות של היות הטעם כעיקר היא שכל כזית וכזית של האיסור אסור בפני עצמו. לדוגמא: חתיכת בשר טרפה נפלה לחמין, שאין בה פי ששים מבשר הטרפה. מי שיאכל מהתבשיל ילקח על אכילת כל כזית וכזית מהתבשיל, למרות שכמות היחומר האסור (חלקיקי בשר הטרפה) שנמצא בכזית שאכל הרבה יותר קטנה. כלומר: ברגע שהמאכל נאסר מפני שטעם כעיקר, אנו מתייחסים לכל כולו כמאכל אסור.

המאירי אומר דבר דומה ביחס לחתיכה נעשית נבלה ואפשר לסחטו: שאלת הגמרא היא שאלה טכנית, האם ניתן לסמוך על הסחיטה. חלב נבלע בתוך בשר. חתיכה זו נופלת לתבשיל. כיצד יש לשער? אם טכנית ניתן לסחוט את האיסור מההיתר, אנו נניח שהחלב נסחט מהבשר, ולפיכך יש לשער כנגד החלב בלבד: אחרי הסחיטה, הבשר המקורי כבר אינו מעניין אותו. אך הגמרא מכריעה שאי אפשר לסמוך על הסחיטה. לכן למעשה הבשר נשאר באיסורו. אם הבשר בפועל נשאר אסור, אנו מוכרחים להתייחס אליו, כולו, כמאכל אסור.

אחרי שחידדנו את המחלוקת הזאת נוכל לגזור השלכות רבות לדיון, בהן נתחיל לעסוק בעזרת ה' בפעם הבאה.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה		מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:	
טל שאול בן יפה	חנה בת אוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	שמואל בן ברוריה
דוד בן רחל	הילל בן תמר שפרה	ישי בן מרים	רות צפורה בת חנה
חוה ראנלה בת פיילא	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	עודד בן חיה	מאירה בת אסתר
רבקה בת שרה בלה	משה בן אסתר חיה	מינדה לאה בת ליפשה	שלמה בן שולמית
נבו בן פריבה		חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	אברהם בן גיטל

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ו)

Nova Scotia, Canada

נובה סקוטיה, קנדה
אדר תשס"ד

חלב בפסח מבהמה שהאכילו חמץ

שאלה

האם מותר להשתמש בפסח בחלב של בהמות שאכלו חמץ? האם אנו חייבים לקנות את כל החלב לפני החג, כי אז החמץ יתבטל? אין כל אפשרות במקומנו להשיג חלב מפרות שאכלו רק מאכלים שאינם חמץ.

תשובה

לכתחילה יש להשתמש בפסח בחלב של בהמה שניזונה מאוכל שאיננו חמץ¹. במקומכם שאין אפשרות כזו מותר² לצרוך חלב גם מפרות שלא הקפידו³ שכל מאכלן יהיה מדברים שאינם חמץ⁴. כמובן שכל זה במקום שאין חשש שערבו בחלב חמץ.

¹ עבודה זרה (מט ע"א) שם מבואר שבהמה שניזונה מצמחים של עבודה זרה בשרה וחלבה נאסרים באכילה שהרי זו הנאה מאיסורי הנאה. אומנם אם בהמה זו אכלה גם דברים אחרים הרי שבשרה וחלבה מותרים בהנאה מדין "זה וזה גורם" כך פסקו המחבר (שו"ע יו"ד סי' קמב סעי' א, ורמ"א (שם סי' ס ע"א), הש"ך (שם סי' ק) וב"פרי מגדים" שם.

² כיון שברור שהבהמות אכלו גם דברים שאינם חמץ, וגם הגרעינים ששרו אותם במים לא ברור שכולם נתחמצו.

³ גם אם יש חשש רחוק שכל המאכלים שאכלו היו חמץ, ניתן בדיעבד לסמוך על דעת "שערי תשובה" (שו"ע יו"ד סי' תמח ס"ק יז) שהתיר לצרוך חלב של בהמת נכרי שהאכילה רק חמץ בפסח מכיון שלגבי הנכרי החמץ איננו איסור הנאה.

⁴ עיין עוד "אגרות משה" (או"ח ח"א סי' קמז) שהאריך לדון ולהתיר בנושא זה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת לכרכים ד-ט:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org